

Onzichtbaar bewegwijzerd

labyrint

Na haar veelbelovende debuut *Het meisje met de negen vingers* schreef de van oorsprong Catalaanse Laia Fàbregas opnieuw een doordacht geconstrueerde, intrigerende roman.

Twee jaar geleden debuteerde Laia Fàbregas (1973) met de roman *Het meisje met de negen vingers*. Het ging over twee Catalaanse zusjes die opgroeiden in de nadagen van de dictatuur onder Franco. Prikkelende titel. Wat had dat kind met haar tiende vinger gedaan? Fàbregas debuteerde goed ontvangen. In een interview met *de Volkskrant* kondigde de van origine Catalaanse aan dat ze met een tweede boek bezig was.

Het begin was er al. Een eerste regel, een voorwerp: 'Er komt een man in voor, en het ding is een doos met zand.'

Fàbregas hield woord. *Landen*, zoals haar nieuwe roman heet, is een ingenieus gecomponeerd verhaal, waarin een doos met als een centrale rol vervult, een metafoor is zelfs voor het ongreepbare karakter van kunst.

We volgen twee vertellers, simpelweg aangeduid met zij en hij. Bij toeval komen de twee naast elkaar terecht in een vliegtuig op weg van Spanje naar Nederland. Hij overlijdt tijdens de landing. Het kistje dat hij bij zich had, neemt zij mee. Het is een kunstwerk, al heeft zij daar geen idee van. Op de bodem staat een niet bestaand woord geschreven, even intrigerend als onbegrijpelijk. In de hoofdstukken die volgen wordt duidelijk hoe de levens van deze reizigers met elkaar verstrengeld zijn.

Hij is een ex-migrant, een voormalig gastarbeider. Jarenlang heeft hij in Nederland gewerkt in de fabriek van

Philips. In het plaatsje Someren vond hij onderdak, werd verliefd op de oer-Hollandse Willemien met wie hij trouwde en drie zonen kreeg. In een notendop schetst Fàbregas de geschiedenis over arbeidsmigratie in de vorige eeuw. Ze schrijft over pensions, over tolken en over de argwaan van de autochtone bevolking bij de aanblik van die buitenlanders.

Wanneer Willemien ziek wordt, besluit het gezin naar Spanje te verhuizen. De jongste zonen aarden er goed, maar de oudste, Arjen, gaat halverwege de jaren tachtig terug naar Nederland om er te studeren. Als hij met zijn vriendin door Someren loopt, is hij getuige van een auto-ongeluk. De man en de vrouw die voorin zitten zijn op slag dood, maar het kind op de achterbank leeft nog. Arjen redt haar uit de brandende auto.

Op vlakke toon beschrijft Fàbregas het moment daarna: hoe Arjen het meisje vasthoudt, tegen zich aandrukt, hoe de ambulance arriveert en hij haar niet los kan laten, maar toch zal moeten omdat het personeel haar langzaam uit zijn armen trekt. Het is een indringend fragment, ontdaan van teergevoelige opsmuk. En al is niet met zekerheid te zeggen of Fàbregas' onaangedane verteltrant een doelbewuste keuze is, ofwel een gevolg van het feit dat Nederlands niet haar moedertaal is; het dramatisch effect is er niet minder om.

Dan zij. Zij is een medewerkster van de Belastingdienst. Al jaren zoekt zij degene die haar uit de brandende auto redde en tegen zich aan drukte. Zij was nog klein, in haar herinnering is het een soort engel geweest. Behoorlijk lukraak begint ze haar zoektocht. Toch komt ze met een verbluffend resultaat.

De afwikkeling laat zien hoe doordacht deze vertelling is, hoe suggestief en ook hoe sterk de auteur heeft durven vertrouwen op de inzichten van haar lezer. Het is een beetje als door een doolhof lopen, en denken dat je zelf de uitgang vindt. Ondertussen heeft Fàbregas overal haast onzichtbare wegwijzers opgehangen en blijkt dat ze al die tijd al vooruitliep op je associaties. Conclusie is dat er veel niet wordt verteld, met opzet.

Valt er niets af te dingen? Jawel. Fàbregas had een enkel feit kunnen controleren. Ze schrijft over het 'zwangerschapsverlof' van Willemien in 1966. Maar zo vooruitstrevend was Nederland in die dagen niet. Voor zover vrouwen al betaald werk verrichtten, kregen ze dikwijls hun ontslag zodra

zij huwden. Ook lijkt zich af en toe een vertaalprobleem te hebben voorgedaan. 'Waarom zou ik met hen moeten socialiseren', schrijft Fàbregas, terwijl ze iets bedoelt als 'ontspannen omgangsvormen nastreven'.

Erg? Afgezet tegen het totaal niet. De relaxte stijl van deze auteur, haar bespiegelingen over ontworteling en over kunst, en die eigenzinnige constructie maken veel goed. Benieuwd wat Fàbregas nog meer te vertellen heeft.

Daniëlle Serdijn

★★★★★

Laia Fàbregas: Landen.

Anthos; 208 pagina's; € 18,95.
ISBN 978 90 414 1488 5.